

Глобальний вакуум

Після вторгнення в Україну та теракту ХАМАС всі побачили безсилля ООН. Але хто ще міг би ефективно захищати людей в усьому світі?

Агресивна війна Росії проти України та теракт ХАМАСу 7 жовтня – дві цезури світового масштабу. Водночас вони ілюструють дедалі більш глобальну тенденцію (ще з XVII століття) до національної державності. В цих двох дуже різних кризах викристалізовується проблема відсутності глобального регулювального органу.

Повноваження Організації Об'єднаних Націй закінчуються майже виключно на кордонах окремих держав. Голосування в Генеральній Асамблеї або Раді Безпеки забуваються вже через кілька днів і загалом являють собою не більш ніж символічні рішення в боротьбі за увагу ЗМІ. В той час як у сферах економіки та комунікаційних технологій зв'язки між членами світової спільноти тісніші, ніж будь-коли, досі не відбулося глобалізації політичного регулювання, наприклад, у сфері миротворчості.

Коли Володимир Путін кілька разів заздалегідь оголошував про напад на Україну, він усвідомлював, що не існує жодної всесвітньої інстанції, яка б його зупинила. Знав, що «блакитні шоломи» ООН не стануть на шляху російських військ на державному кордоні, що командування ООН не заарештує його ще до вторгнення в Україну й не передасть Міжнародному кримінальному суду. До речі, Росія відмовилася визнавати Міжнародний кримінальний суд ООН, отже, відмовилася нести міжнародну або наднаціональну відповідальність. Своєю агресивною війною режим Путіна дуже чітко показав одну річ: у нинішньому світовому порядку переважає «право сильного» окремої держави (з частковою підтримкою союзників).

У нинішньому світовому порядку переважає «право сильного» окремої держави

Коли ХАМАС 7 жовтня вбив близько 1400 цивільних осіб і поранив понад 3000, спочатку здавалося, що все навпаки. Сам Ізраїль не зміг захистити своїх громадян від настільки масового теракту. Діяльність ХАМАС ставить під сумнів ідею держави, що сама дбає про свою безпеку. Рішення

ООН про дві держави також можна вважати повністю провальним. План ООН з поділу Палестини від 1947 року, згідно з яким Єрусалим був би під міжнародним контролем, так і не було реалізовано на практиці, зокрема через те, що його не прийняли окремі арабські держави. Однак вразливість держави, що захищається, не повинна створювати ілюзію неефективності окремих держав. Реакція ізраїльської держави, власне, справляє інше враження.

Ключову роль тут відіграють два лейтмотиви: звільнення і захист у майбутньому. Після того, як ХАМАС взяв у заручники близько 200 осіб, армія намагається провести в секторі Газа військову операцію з їх визволення, яка може тривати багато тижнів, ба й місяців. Ще одна мета цієї операції – захист ізраїльського населення від майбутнього терору шляхом ув'язнення або, як стверджує сам Ізраїль, ліквідації членів ХАМАС. Наслідком теракту ХАМАС стала загибель кількох тисяч цивільних осіб за кілька тижнів активних бойових дій Ізраїлю. Очевидно, що забезпечення безпеки євреїв і палестинців для їх справедливого й гуманного співіснування вимагає чогось більшого, ніж націєцентричні підходи.

Як і у випадку з нападом Росії на Україну, після 7 жовтня очевидна наявність глобального політичного вакууму. ООН навряд чи може впливати на ситуацію: вона є не глобальним суб'єктом, а міжурядовим. Незначущість міжнародної спільноти також проявляється в відсутності будь-якої публічної дискусії про те, чи повинні займатися визволенням заручників «блакитні шоломи» ООН. Крім того, можна було би посилити вплив Міжнародного руху Червоного Хреста і Червоного Півмісяця, щоб рішення про гуманітарну допомогу і переговори більше не ухвалювалися суто на рівні окремих держав, як зараз у випадку з Катаром і США. Для цього передовсім необхідно забезпечити стабільне фінансування руху, наприклад, за рахунок глобального оподаткування, а не національних асигнувань.

Дискусія про досягнення сталого миру в регіоні за допомогою наднаціональної координації видається ще менш реалістичною через відсутність глобального регулювального органу. Фактично за захист життя євреїв і палестинців відповідає держава Ізраїль. Дивно, але те, що Ізраїль не ратифікував Римський статут Міжнародного кримінального суду, не відіграє жодної ролі в бойових діях у Газі. Сам Нетаньягу вже кілька років звинувачує орган ООН, здатний

дати бойовим діям юридичну оцінку, в «чистому антисемітизмі».

*Саме тоді, коли
здається, що все
безнадійно, необхідно
мислити конструктивно*

Цілком очевидно, що в обох конфліктах відбувається міряння силою на рівні окремих держав (яке, здавалось би, вже відходить у минуле) і не йдеться про наднаціональне прагнення до глобальної справедливості. Люди вважаються «іншими» на підставі історично-міграційних, економічних, релігійних, мовних чи політично інституціоналізованих розбіжностей. Ізраїльсько-палестинський конфлікт, наприклад, підживлюється антисемітизмом та антиарабським расизмом. І нібито безальтернативна ідея національної держави як гарантії мирного життя продовжує витати в повітрі, тож наднаціональне втручання більшість сприйме як нелегітимне. Але саме тоді, коли здається, що все безнадійно, необхідно мислити конструктивно. Що можна було би зробити, щоб посприяти врегулюванню конфлікту на глобальному рівні й захистити життя кожного?

Принаймні на один з аспектів цього питання можна дати відповідь: для того щоб люди з власної волі погодилися на наднаціональне втручання в їхню державу, воно має означати для них відчутну вигоду. Що стосується вищезгаданих аспектів правосуддя, людської гідності та захисту, в цих сферах є потреба в реформах, спрямованих на перехід від міжурядової інституції до наднаціональної. ООН зробила свій внесок у нинішній стан світової спільноти й відтворює структури нерівності. Втім, не виключено, що в майбутньому Секретаріат ООН і спеціалізовані установи зможуть відгравати допоміжну роль, але для цього необхідна радикальна реформа в сенсі глобальної демократизації.

Наприклад, першим кроком могла би стати глобальна політична ініціатива на основі принципу рівної цінності всіх людей: чи всі члени світової спільноти згодні, що фізичне й психічне здоров'я кожної людини має захищати не міжурядовий, а наднаціональний орган? І якщо ні, то за яких умов люди прийняли б цю ідею? Для створення альтернативи національним державам спочатку слід було б чітко визначити позитивні наслідки для людей, водночас критично зваживши негативні.

Треба розробити й випробувати форми політичної участі, які можна було б застосувати в усьому світі

Крім того, треба розробити й випробувати форми політичної участі, які можна було б застосувати в усьому світі. ООН і такі країни, як Німеччина, могли б уже сьогодні створювати для цього можливості й надавати ресурси. Важливо також ретельно проаналізувати міфи, які легітимізують національні держави, щоб указати на суперечності та наслідки цієї політичної конституції. Тут потрібні три соціальні коректори: журналістика, науковці та громадянське суспільство. Уявлення про необхідність національних держав має бути деконструйовано через аналіз, освіту та діалог. Треба думати й про інші теми, а також про їхню взаємодію. Зокрема, йдеться про глобальне оподаткування (наприклад, спадку, фінансових операцій, торгівлі та активів), глобальну свободу пересування, глобальне соціальне забезпечення і, що не менш важливо, про глобальний захист довкілля.

Глобальний механізм захисту вже є питанням життя й смерті, наприклад, для народів Нагірного Карабаху, Дарфуру, М'янми, Рожави, Тайваню. В світі, де держави втягуються в гонку озброєнь і деякі з них мають ядерну зброю, здатну знищити людство, є нагальна потреба в альтернативі домінуванню окремих держав. Нинішні цезури підкреслюють необхідність заповнення глобального політичного вакууму для захисту життів людей, незалежно від їхньої національної приналежності.

Переклад з німецької Дар'ї Прусенко

Альберт Денк

Д-р Альберт Денк (Albert Denk) працює в Інституті політичних наук

імені Отто Зура Вільного університету Берліна. В своїй книзі «Сталий розвиток і глобальна нерівність» він реконструює переговори про цілі розвитку ООН, таким чином демонструючи трансформаційні елементи.

